

ЛУЦ Д. М.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права
(Запорізький національний університет)

УДК 347.763:631.147-035(477)
DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.2.14>

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Щорічна тенденція щодо збільшенню попиту на органічну продукцію актуалізує необхідність дослідження правових аспектів її перевезення, адже саме в нормативно-правових актах мають закладатися базові аспекти регулювання обігу такої продукції.

Встановлено, що умови перевезення органічної продукції є важливою складовою організаційно-правового механізму органічного виробництва та обігу органічної продукції.

Констатується, що особливості перевезення окремих видів органічної продукції визначаються Порядком (детальними правилами) органічного виробництва та обігу органічної продукції, який потребує внесення змін із урахуванням норм, передбачених Регламентом Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2018/848 про органічне виробництво й маркування органічних продуктів у частині перевезення органічної продукції.

З метою імплементації норм європейського законодавства та деталізації правил перевезення певних видів органічної продукції запропоновано внести зміни до Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил транспортування тварин», наказу Міністерства транспорту України «Про затвердження Правил перевезення вантажів автомобільним транспортом в Україні» та інших нормативно-правових актів, які регулюють перевезення вантажів залізничним та морським транспортом.

У межах висновків зазначається, що удосконалення законодавства в цій царині є вкрай необхідним заходом, ігнорування якого суттєво ускладнить розвиток вітчизняного ринку органічної продукції.

Ключові слова: органічне виробництво, перевезення органічної продукції, правила перевезення органічної продукції, вимоги до перевізників органічної продукції.

Lutz D. M. Legal aspects of transportation of organic products under the legislation of Ukraine

Given the annual trend of increasing demand for organic products, the issue of studying the legal aspects of its transportation become relevant, because it's the regulations that enact the basic aspects of the circulation of such products.

It is established that the transportation conditions of organic products are an important component of organic production and circulation of organic products.

The study states that the peculiarities of transportation of certain types of organic products are determined by the Procedure (detailed rules) of organic production and circulation of organic products, which requires changes to take into account the rules of Regulation of the European Parliament and of the Council (EU) № 2018/848 on organic production and labeling of organic products in the part of transportation of organic products.

In order to implement European legislation and detail the rules of transportation of certain types of organic products, it is proposed to amend the Law of Ukraine “On Basic Principles and Requirements for Organic Production, Circulation and Labeling of Organic Products”, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On approval of Rules for the transportation of animals” Order of Ministry of Transport of Ukraine “On approval of the Rules of carriage of goods by road in Ukraine” and regulations governing the carriage of goods by rail and sea.

The conclusions state that the improvement of legislation in this area is an extremely necessary measure, ignoring which will significantly complicate the development of the domestic market of organic products.

Key words: *organic production, transportation of organic products, rules of transportation of organic products, requirements for carriers of organic products.*

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» від 10.07.2018 р. (далі – Закон про органічне виробництво) оператори щороку зобов’язані проходити сертифікацію органічного виробництва та/або обігу органічної продукції для підтвердження відповідності вимогам законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції та взаємодіяти з органами сертифікації, з якими вони уклали договір на проведення сертифікації, забезпечуючи безперешкодний доступ інспекторів з органічного виробництва та/або обігу органічної продукції до своїх потужностей та відбору зразків, а також надавати на вимогу органів сертифікації документи, необхідні для сертифікації органічного виробництва, у тому числі доступ до фінансових документів [1].

З огляду на категорійний апарат передбачений у ст. 1 Закону про органічне виробництво, під потужностями розуміються споруди або комплекс споруд, приміщення, будівлі, обладнання та інші засоби, включаючи транспортні засоби, а також територія, що використовується у виробництві та/або обігу органічної продукції [1].

Згідно із п. 268 Порядку (детальних правил) органічного виробництва та обігу органічної продукції, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 970 від 23.10.2019 р. «Вся документація щодо умов транспортування органічної продукції та її кількості повинна зберігатися щонайменше протягом п’яти років» [2].

Вищевикладене детермінує необхідність дослідження правових аспектів перевезення органічної продукції за законодавством України.

У вітчизняній правовій науці питанням правового регулювання органічного виробництва приділяли увагу такі вчені, як А. П. Гетьман, В. М. Єрмоленко, І. В. Ігнатенко, В. О. Мельник, В. В. Носік, А. С. Овчаренко, Т. К. Оверковська, В. Ю. Уркевич, Д. В. Федчишин, М. В. Шульга та інші. На окрему увагу заслуговує колективна стаття В. А. Кулик, А. П. Захарчук, Ю. В. Любиш та Ю. О. Градиського «Перевезення продукції органічного землеробства в повітряних коридорах» (2020).

Метою статті є дослідження правових аспектів перевезення органічної продукції за законодавством України та формулювання пропозицій щодо їх вдосконалення.

Загальні вимоги до перевезення органічної продукції встановлені ст. 33 Закону про органічне виробництво, відповідно до якої перевезення незапакованої органічної продукції повинно здійснюватися лише в опломбованій упаковці, контейнері або транспортних засобах, закритих таким чином, щоб унеможливити відкриття без пошкодження пломби. Опломбування упаковки, контейнера або транспортного засобу здійснюється оператором. Під час опломбування оператором робиться відповідна відмітка в товарно-транспортній накладній із зазначенням інформації щодо:

- назви та адреси оператора (або власника продукції);
- назви органічної продукції та (за необхідності) її опису;
- назви та/або реєстраційного коду органу сертифікації, що здійснив сертифікацію органічного виробництва;

– ідентифікації партії (за необхідності) [1].

Окрім цього, одночасне перевезення незапакованої органічної та неорганічної продукції, у тому числі продукції перехідного періоду, дозволяється лише за умови вжиття відповідних заходів, що унеможливають змішування органічної продукції з неорганічною. Транспортні засоби і/або контейнери, у яких раніше перевозилися неорганічні продукти, можуть використовуватися для перевезення незапакованих органічних продуктів, якщо до початку перевезення незапакованих органічних продуктів було вжито належних заходів для очищення. Такі операції повинні бути задокументовані оператором [1].

Особливості ж перевезення окремих видів органічної продукції визначаються Порядком (детальними правилами) органічного виробництва та обігу органічної продукції. Вбачається, що цей порядок цілком відповідає Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2018/848 про органічне виробництво й маркування органічних продуктів в частині перевезення органічної продукції [3]. Разом із тим на законодавчому рівні існує необхідність у внесенні змін до деяких нормативно-правових актів України в частині правил перевезення певних видів органічної продукції.

Згідно п. 1.7.1. Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2018/848 усі особи, які беруть участь в утриманні тварин та у поводженні з ними під час перевезення та забою, повинні мати необхідні базові знання та навички, що стосуються здоров'я та добробуту тварин, та повинні пройти належну підготовку, як передбачено, зокрема, Регламентом (ЄС) 1/2005 Ради ЄС та Регламентом (ЄС) 1099/2009 Ради ЄС з метою забезпечення належного застосування правил, викладених у цьому Регламенті [3].

Закон про органічне виробництво обмежується загальними правилами, які стосуються перевезення тварин та не містить норми про необхідність проходження підготовки осіб, які супроводжують тварин при їх перевезенні. Відсутні такі вимоги і у Порядку (детальних правил) органічного виробництва та обігу органічної продукції, у п. 76 яких йдеться про те, що «транспортування тварин здійснюється з дотриманням вимог законодавства».

Постановою Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2011 р. № 1402 були затверджені Правила транспортування тварин, якими встановлені вимоги до перевезення тварин авіаційним, автомобільним, залізничним, морським та річковим транспортом [4]. Ці Правила містять визначення терміну «супроводжуюча особа», якою є представник відправника (одержувача) або власник тварини, що здійснює її супровід під час перевезення. Водночас вказані правила не встановлюють вимоги щодо необхідності проходження належної підготовки таких осіб, що не відповідає вимогам Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2018/848 про органічне виробництво й маркування органічних продуктів та може стати перешкодою для транспортування продукції до країн Європейського Союзу.

Відтак, з метою імплементації норм європейського законодавства пропонуємо доповнити ст. 33 Закону про органічне виробництво наступним абзацом: «Особи, які беруть участь в утриманні тварин та у поводженні з ними під час перевезення та забою, повинні мати необхідні базові знання та навички, що стосуються належного поводження із тваринами та повинні пройти належну підготовку».

Окрім цього, вважаємо за необхідне п. 2 Правил транспортування тварин (щодо визначення супроводжуючої особи) викласти у наступній редакції: «Супроводжуюча особа – представник відправника (одержувача) або власник тварини, що здійснює її супровід під час перевезення та має необхідні базові знання та навички, що стосуються належного поводження із тваринами та пройшла належну підготовку».

На нашу думку, суттєвим недоліком Правил транспортування тварин є фактична відсутність кореляції цього нормативно-правового акта з нормами в сфері органічного виробництва. Зокрема, це стосується питання перевезення тварин через державний кордон. Відповідні Правила не містять посилання на Закон про органічне виробництво, яким, серед іншого, встановлюються вимоги і відносно перевезення органічних тварин. З метою усунення цієї прогалини пропонуємо п. 3 Правил транспортування тварин викласти у такій редакції: «Перевезення тварин через державний кордон здійснюється з урахуванням вимог,

установлених Законами України «Про ветеринарну медицину», «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», Митним кодексом України, та відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 25 липня 2007 р. № 953 «Про затвердження Порядку видачі дозволів на імпорт та експорт зразків видів дикої фауни і флори, сертифікатів на пересувні виставки, реекспорт та інтродукцію з моря зазначених зразків, які є об'єктами регулювання Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення».

Правилами перевезення тварин встановлені особливості транспортування сільсько-господарських тварин. Тим не менш, як і у випадку із питанням перевезення тварин через державний кордон, відсутня конкретизація щодо перевезення саме органічних тварин. Враховуючи цю обставину, нами обґрунтовується висновок про необхідність доповнення відповідного розділу абзацом наступного змісту: «Перевезення органічних тварин здійснюється з урахуванням вимог Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції».

Говорячи про перевезення інших видів органічної продукції, варто зазначити, що особливості перевезення такої продукції містяться у Порядку (детальних правил) органічного виробництва та обігу органічної продукції. Разом із тим, як і щодо перевезення тварин, вказаний нормативно-правовий акт не позбавлений певних неузгодженостей із іншими нормативно-правовими документами. Окрім цього, не забуваймо, що законодавством України в сфері органічного виробництва встановлюються лише загальні вимоги до перевезення органічної продукції, без врахування особливостей певних видів транспорту (автомобільного, морського, залізничного).

Загалом по території України швидкопсувні вантажі (до яких відноситься і органічна продукція) перевозяться автомобільним транспортом. «Автомобілі відносять до найбільш надійних транспортних засобів, що мають можливість надання широкого спектра послуг при доставці вантажів. Автоперевезеннями воліють займатися представники малого та середнього бізнесу, завдяки чому сьогодні дві третини всіх перевезень здійснюється автомобільним транспортом» [5, с. 34].

Правила перевезення вантажів автомобільним транспортом в Україні регламентуються наказом Міністерства транспорту України № 363 від 14 жовтня 1997 року [6]. Як йдеться в преамбулі до цього наказу «Ці Правила не регламентують перевезення небезпечних, великогабаритних вантажів, пошти та перевезення вантажів у міжнародному сполученні, оскільки такі перевезення мають свої особливості, що стосуються виконання комплексу вимог при вантажно-розвантажувальних роботах, власне процесу перевезення та його документального оформлення, а також узгодження таких правил із відповідними компетентними установами». Наведене нормативне положення дає нам підстави припускати, що ці правила поширюються і на перевезення органічної продукції. Проте ретельний їх аналіз, насправді, засвідчив відсутність згадки будь-яких спеціальних норм щодо цих аспектів. Тому пропонуємо доповнити п. 19 Правил перевезення вантажів автомобільним транспортом в Україні положеннями щодо деталізації порядку перевезення органічної сільськогосподарської продукції автомобільним транспортом.

Як зазначається з цього приводу у фаховій літературі, «щоб покращити надійність перевезень швидкопсувних вантажів можна переорієнтувати їх на залізничний і морський шляхи. Переваги такого виду транспорту в тому, що велика кількість вантажу може перевозитись на дальні відстані (а морем здійснюються міжконтинентальні перевезення) за мінімальну вартість» [5, с. 34–35]. Натомість, знову ж таки, у відповідних нормативно-правових актах, якими регулюється порядок перевезення вантажів залізничним та морським транспортом, відсутні норми, що встановлюють особливості перевезення органічної продукції, що, як і у випадку із автомобільним перевезенням, потребує внесення відповідних нормативних змін.

З огляду на те, що значна частина органічної продукції є швидкопсувною, важливе значення для правового регулювання досліджуваних нами відносин мають Правила пере-

везень швидкопсувних вантажів, затверджені Наказом Міністерства транспорту України № 873 від 09 грудня 2001 р. Незважаючи на те, що вказаний документ не містить згадки про органічну продукцію, в ньому передбачені особливості перевезення певних видів продукції, яка може бути органічною (харчові продукти, жива риба). У додатках до правил детально встановлені умови та терміни перевезення такої продукції [7].

Окрім цього, у наведених Правилах встановлюється доволі цікава норма, яка передбачає, що «швидкопсувні вантажі, не зазначені в додатках 1, 2, 3, 4, а також інші вантажі, які потребують відповідних температурних режимів і умов при транспортуванні, можуть перевозитися тільки за окремими договорами між відправником та залізницею на особливих умовах, установлених Укрзалізницею спільно з міністерством, до системи якого входять підприємство чи організація, або підприємством-відправником. При цьому вантажовласниками подаються до Укрзалізниці стандарти, характеристики та інші відомості про вантаж, а також пропозиції щодо умов перевезень його з відповідним обґрунтуванням» [7]. Наведена норма зайвий раз актуалізує підняте у нашому дослідженні питання щодо необхідності внесення змін до правил перевезення вантажів залізничним, автомобільним, морським та повітряним транспортом, адже органічна продукція відноситься до такої, яка потребує особливих умов при транспортуванні, що мають відображатися в окремих договорах перевезення.

Що ж до перевезення органічної продукції повітряним транспортом, ми цілком поділяємо позицію В. А. Кулик, А. П. Захарчук, Ю. В. Любиш та Ю. О. Градиського, які стверджують, що «складність повітряного перевезення органічної продукції полягає у тому, що і в польоті, і під час посадки літака швидкопсувні вантажі зазнають динамічні перевантаження та різкі перепади температури, що може негативно відобразитися на якості продукції, яка перевозиться» [5, с. 32].

На підставі проведеного дослідження можна стверджувати, що збільшення ринку органічної продукції суттєво актуалізує питання чіткого нормативного закріплення вимог та правил, які висуваються до транспортування органічної продукції, як важливої складової органічного виробництва та обігу такої продукції. Незважаючи на значний потенціал і перспективи розвитку органічного сільського господарства, у законодавстві України бракує правових норм, які мають регулювати відносини у сфері перевезення органічної продукції. Вирішення цього питання стане можливим не просто завдяки внесенням законодавчих змін, а лише шляхом забезпечення кореляції усіх нормативно-правових актів, які так чи інакше, стосуються перевезення продукції органічного походження. Особливої гостроти цій проблематиці надало введення в дію (з 01 січня 2022 року) Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2018/848 про органічне виробництво й маркування органічних продуктів, який, серед іншого, регулює і питання перевезення органічної продукції. Удосконалення законодавства в цій царині є вкрай необхідним кроком, ігнорування якого суттєво ускладнить розвиток вітчизняного ринку органічної продукції.

Список використаних джерел:

1. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції : Закон України від 10.07.2018 р. № 2496-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19> (дата звернення: 31.01.2022).
2. Про затвердження Порядку (детальних правил) органічного виробництва та обігу органічної продукції : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.10.2019 р. № 970. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/970-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 31.01.2022).
3. Regulation (EU) 2018/848 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 on organic production and labelling of organic products and repealing Council Regulation (EC) No 834/2007. Official Journal of the European Union. 2018. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32018R0848> (дата звернення: 31.01.2022).
4. Про затвердження Правил транспортування тварин : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2011 р. № 1402. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 31.01.2022).

5. Кулик В. А., Захарчук А. П., Любиш Ю. В., Градиський Ю. О. Перевезення продукції органічного землеробства в повітряних коридорах. *Технічний сервіс агропромислового, лісового та транспортного комплексів*. 2020. Вип. 18. С. 32–41.

6. Про затвердження Правил перевезення вантажів автомобільним транспортом в Україні : Наказ Міністерства транспорту України від 14 жовтня 1997 р. № 363. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0128-98#Text> (дата звернення: 31.01.2022).

7. Про затвердження Правил перевезень швидкопсувних вантажів : Наказ Міністерства транспорту України від 09 грудня 2001 р. № 873. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1031-02#Text> (дата звернення: 31.01.2022).

